

ПОВЕРЕЊЕ У ПРИЧУ

Није лако данас наћи ни стећи своје мјесто под књижевном капом ни у свијету, ни у Србији. Ово вријеме је ненаклоњено књижевности и духовности уопште. То је тенденција свјетских размера. Духовност је деградирана; духовне, хуманистичке дисциплине се редукују и плански обеснажују на свјетским универзитетима. Књижевност такође.

У Србији је утолико теже што - упркос недуховном времену – имамо готово књижевну хиперпродукцију. То је скоро немогућно системски пратити. Зато се и догађа да један даровит и већ доказан писац ни послије своја три романа нема ни приближно заслужен статус међу писцима ни код критике.

Трећи роман Срђана Милићевића „Жена добрих намера“, Београдска књига, 2012 – повод је да бацимо кратак поглед на досадашње романијерско дјело овог писца. Ријеч је о роману „из савременог живота“ с недвосмисленим биљезима свог, односно нашег времена. То је својство и претходних Милићевићевих романа – та актуелност, „животност“; засијецање у болна мјеста нашег новијег искуства.

Треба рећи да је Милићевић љекар и да не пише што се за тај посао припремао, из професионалних разлога, већ се лаћа пера по неком дубоком унутрашњем налогу. Он тиме наставља лијепу традицију љекара и у српској, и у свјетској књижевности.

На себе је скренуо пажњу већ првим романом „Тајна дивљег ораха“, у чијем поднаслову стоји прецизније жанровско –композицијско одређење: роман – хроника у шеснаест поглавља (БИГЗ, 2000). Главни јунак је наратор хроничар који као да приповједа „мемоаре“; сјећање на године школовања и одрастања у Босни и Херцеговини, али и на избијање грађанског рата, крвавих оружаних сукоба, и на разарање и губљење варљивих идеала. Лирско приповједање, које обично прати сјећање на дјечаштво и младост, укрштено с „хроником“ о суровим ратним збивањима, о бјекству из ратног ужаса и покушају сналажења у Србији и на црногорском приморју, у сјенци трагичних вијести које му стижу из његових градова и крајева. Јунак је фасциниран непредвидљим и застрашујућим моћима зла и одсуства разума у ратном лудилу; моћнога разорног у човјеку. Мало значе морал, школовање, интелектуалци, култура; све се изобличује и нестаје у ратном ужасу. Шапат завичајног дивљег ораха показује се као мудрост и утјеха.

Милићевић, дакле, вјерује у причу и гради причу о ономе што зна, што је осјетио, видио и доживио; о свом свијету, који се показује проблематичним, па и туђим, и о свом времену, које му се чини застрашујућим и суровим, сулудим и саморазорним; о ограничености школе, разума и културе, и о застрашујућој снази људске деструктивности, али и о нагону да се траје и живи, упркос ударима судбине и повредама кичме. У том смислу скрећемо пажњу на сам крај романа и на његову поенту – и на Милићевићев дар за поентирањем, дар да симболички, сугестивно заврши књигу:

„ Код књижаре, излепљене постерима, угледао сам пса луталицу. Прислоњен уза зид упорно је лизао тврду кост. Осјетивши да идем у његовом правцу, спустио је

главу и ослонившти предње шапе на обли камен, оштро је повукао задњи млитави дио тијела. Укочио сам се пред тим призором. У мучном покрету пониженог створења, коме су људи сломили кичму, наслутио сам као бљесак муње и дио своје судбине.

Пас се одвукао десетак метара даље. У његовом погледу видио сам само жељу да се и даље траје. Пренеражен том дирљивом потребом за још једним даном, сагао сам се, извукао комад хљеба из ташне и бацио га пред уплашене псеће очи.

Сат на великом торњу откуцао је седам пута. Умјесто одјека удараца чуо сам шум грана дивљег ораха.“

Шум дивљег ораха је почетни и завршни дио романа; лајтмотив који се кроз роман повлачи добијајући димензију тајне и сугестивност значења. На крају романа симболизује нагон за трајањем и опстанком, упркос несрећама, упркос чак и пребијеној кичми, ратним несрећама и опасностима, модерној српској одисеји. Мудрост преживљавања и разумјевања патње као да су тајна ораховог шума.

Осам година касније (Дерета, 2008) појавио се други, можда и најбољи Милићевићев роман „Обећана земља“. Приповједач се игра временом враћајући се из савремености у дубоку прошлост, тражећи корјене савременим подјелама у херцеговачком свијету. Мијешају се легенда, предање, мит и историја са савременошћу; плете се и грана прича вјешто вођена кроз меандре времена и талог вијекова. Показује се да су савремени јунаци и судбине давно одређени туђим изборима, гријеховима, заблудама и болестима. Истински се чудимо да ова књига није имала значајнију рецепцију. Милићевић се ослонио на најснажнију традицијску линију у српској књижевности која врхуни с Ивом Андрићем.

У трећем роману “Жена добрих намера” Милићевић прави тематски заокрет према изазовној савремености и у средиште романа ставља главну јунакињу, еменациповану и успјешну жену, лекарку гинеколога и политичарку. Она се муњевито успиње на друштвеној лествици наше заљуљане савремености, вођена жељом за успјехом и вољом за моћ. Једина њена мјерила људске, па и сопствене вриједности јесу успјех, утицај и самопотврђивање. Остварена као признат лекар на гласу, као мајка двију кћерки, она ће се упустити у љубавну везу са млађим мушкарцем тражећи емотивну пуноћу и еротско узбуђење и излаз из већ начетог конфекцијског и осјећајно потрошеног брака, и тиме на сваком плану потврђивати своју илузију о пуноћи и остварености сопственог живота на разним плановима.

Та илузија, тај привид пуноће живота, пуца као мјехур од сапунице у једном тренутку, наизглед неважном и свакодневном. У кобном дану, послије једне наизглед рутинске гинеколошке интервенције, суочава се директно са одговорношћу за смрт своје пацијенткиње. Моћна, пожељна и тражена жена добрих намера постаће одједном непожељна, непотребна, јавно избјегавана, и наћиће се на клизавој низбрдици и у емотивном хаосу.

Роман је компонован, у складу са судбином јунакиње, из два дијела: у првом је успон, а у другом пад и покушај спасења. У подтексту се слуги роман Ф.М. Достојевског “Злочин и казна”. “Успјешну” лекарку ће разарати осјећање кривице чак и онда када врхунски патолог ту кривицу оспори и побије. Човјекова душа се не чисти папиром, макар то био и налаз врхунског стручњака. Отуда у разрешењу и поенти романа хришћанско милосрђе и прихватање свега што се човеку дешава као божанске милости. Неће Милићевићеву јунакињу смирити

успјех нити воља за моћ – напротив жеђ ће се појачавати – али ће јој утјеху и наду дати вјера у Христа. Тај пут ће јој се указати не после успјеха у професионалном, политичком, или љубавном животу, већ послије пада и патњи. Из главне приче грана се низ мањих рукаваца: о љубави као ријетком и великом дару, о деликатним ранама босанскога рата, о фрустрацији мушкараца у вријеме женске еманципације и слободне љубави, о женама чија се еманципација показује по њих проблематичном, о лудилу трке за успјехом који најчешће води у суноврат. Милићевић је овим романом отворио низ нових тема и понио се са њима. Међу њима је, свакако, најзначајнија тема “љекарска грешке”, односно злочина и његовог искупљења, али и тема варљивости људског успјеха и ограничености сваке људске моћи. Пут ка Христу као излазу и онима који су се Христа готово били одрекли. Оваква књига са занимљивом сижејном линијом, са јунакињом наших дана, и мирисом нашега доба, са отварањем једне честе и болне животне ситуације, али и са покретањем вјечних тема и проблема, може понудити сваком читаоцу један ниво духовне радости. Препоручујемо роман “Жена добрих намера” Срђана Милићевића за читање и желимо му лијеп успјех.

